ON İNSAN BİN YAŞAM

TT 582642

MELİH CEVDET ANDAY

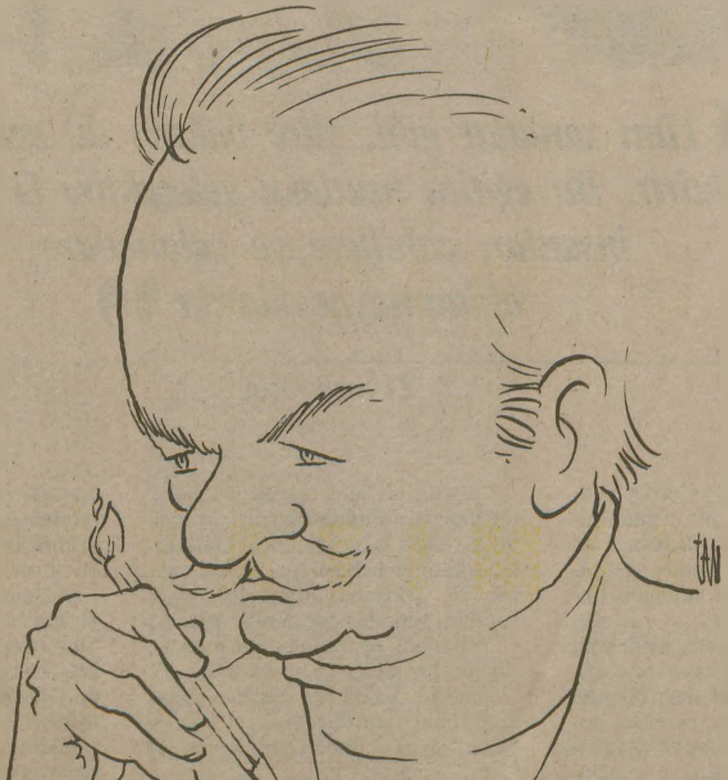

Yazı: Zeynep Oral ● Düzyazı: Cemal Süreya ● Çizgi: Tan Oral

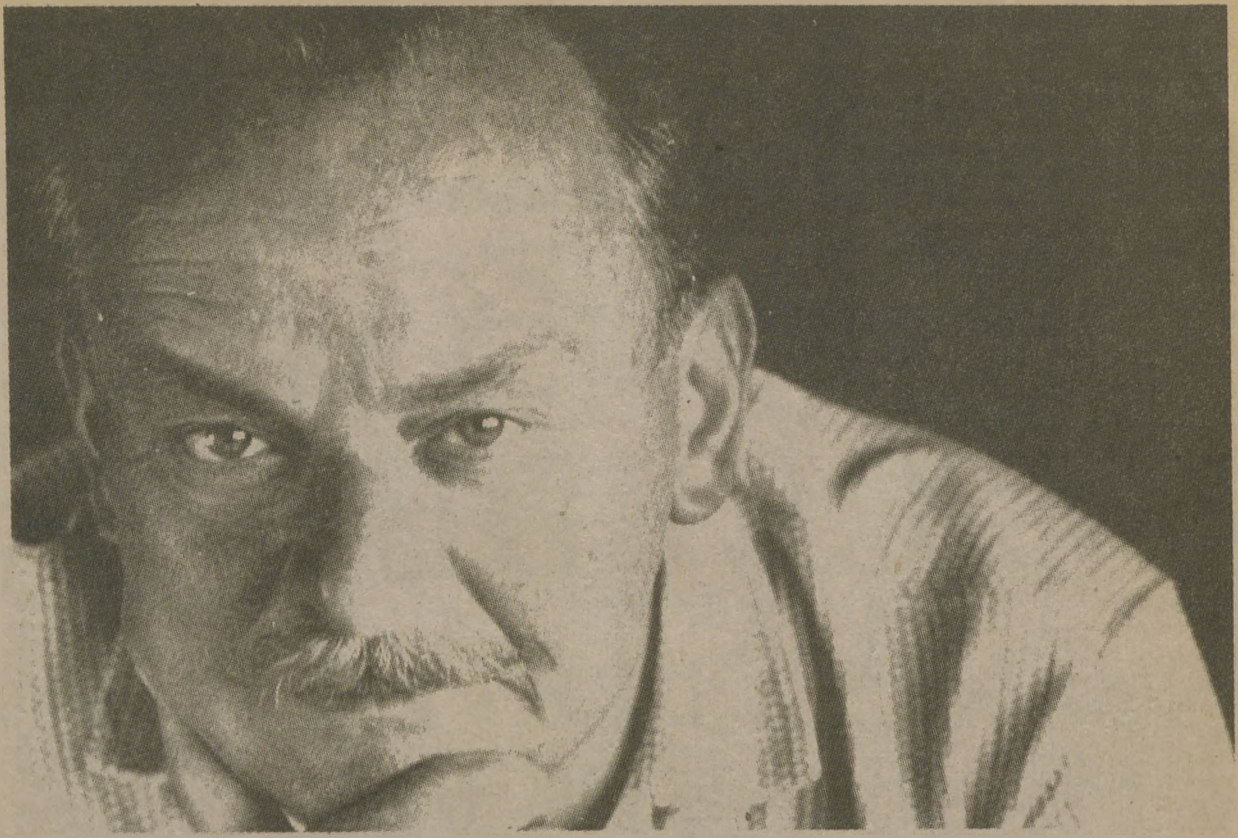

“Tüm sanatlar gibi, şiire bakma da eğitim gerektirir. Bu eğitim mutlaka gelecektir. O zaman insanlar, cahillere ve yalancılara aldanmayacaklardır”

Zeynep Oral

MELİH Cevdet Anday. Şiir, roman, tiyatro, deneme, sürekli üretilen, geliştirilen, sınanan düşünce... Melih Cevdet Anday'la konuşmak sonunun nereye varacağını bilmediğimiz bir yolculuğa çıkmak gibi... Sanatı, kültürü, evrensel boyutlarıyla, bir bilim adamı tavrıyla sahiplenen (aklını, yüreğini ve emeğini verdiği için sahiplenen) biriyle konuşmak, yolculukların en heyecan vericisi olabiliyor... Biz bugün Melih Cevdet Anday'la yalnız ve yalnız Melih Cevdet Anday üzerine konuşmaya çalışacağız. İşte çok gerilerden başlıyoruz. Taa çocukluktan:

Büyük bir aile. Tümü Kadıköy'lü. Bahariye Caddesi boylu boyunca teyze, amca evleriyle dolu. Onlarınki, arkasında bahçesi olan üç katlı ahşap ev. (Boşuna aramayın, şimdi hepsinin yerinde apartmanlar bitmiş.)

"Babam, sonradan olma avukat. Zengin bir ailenin şımarık oğlu..."

Durdu. Ya da ben durdum. Yani not almayı durdurdum... "Lütfen yazın" dedi. "Babamı hiç sevmiyorum." Ve açıkladı:

"Ailesinin sürekli destekleyeceğine güvendiği için hiç sorumluluk duymamış... İstediği tüm okullarda okumuş: Saint Joseph, Galatasaray, Harbiye... Çok sonradan anladım ki, o babam artık büyük ailesinden yardım almıyordu. Büyükbabam, büyük amcalar onu yalnız bırakalım da sorumluluğunu öğrensin demişler... Çocukluk anılarımdan bilirim ki, babam bu sorumluluğu idrak edemedi."

Hayır, hayır: "Babamı hiç sevmiyorum"u çok küçükken bilmiyordu. Tam aksine, çok küçükken babasını kendi deyişiyle "Tanrı gibi görüyordu." Bu yukarıda söylediklerini sonradan "kavrayacak ve yıkılacaktı."

Babası Birinci Dünya Savaşı'nda yedeksubayken Çanakkale'nin bir köyünde doğdu Melih Cevdet Anday (1915). Zor günlerde bir Osmanlı gemisiyle anne ve üç çocuğu İstanbul'a yolladı baba. Gemi, Rumelihisarı'nda Kırmızı Yalı diye tanınan Kadri Raşit Paşa Yalısı'na bıraktı onları. Bu yalının bir daha büyüğü ve tarihe ge-

çen (şimdi yıkılmış) öteki kırmızı yalı ise Mukim Paşa'nındı. Abdülhamit'in özel hekimi Mukim Paşa'nın.

Kadri Raşit Paşa ve Mukim Paşa, Melih Cevdet Anday'ın büyük amcalarıydı. (Abdülhamit'in, Mukim Paşa'ya verdiği, ağzı kırık limonluk bugün Melih Cevdet Anday'ın evindedir... Abdülhamit'in özel hekimi diye sonradan Aydın'a Hükümet Tabibi olarak sürülecekti Mukim Paşa. Ve Melih Cevdet, 1939'da yedeksubaylıktan sonra, Aydın'a gittiğinde, Aydın'da pek çok çiftçi ailesi "Paşa bu sofralarda yemek yedi" diyerek, ona da çok itibar göstereceklerdi.)

"Ben asıl Kadri Raşit Paşa Amcamı iyi tanırım. Abdülhamit zamanında İstanbul Tıp Fakültesi'nde okurken Paris'e kaçmış, 1900'de Paris Tıp Fakültesi'ni birincilikle bitirmiş, hükümet ona Paris tabipliğini teklif etmiş, ama o, döneceğim deyip İstanbul'a dönmüş. Bu amcam, İstanbul Üniversitesi'nde ilk kez fizyoloji kürsüsünü kuran, çocuk hastalıklarının bir branş olduğunu öğreten ilk doktor... Ben sonraları, yazları Ankara'dan İstanbul'a geldiğimde hep onda kalırdım. Şimdi utanarak anlatıyorum. Akşam yemeğinden önce bana rakı ikram ederdi. İstediğin kadar iç derdi, ben bir kadeh içerdim ve edebiyat üzerine konuşurduk. Yine bir akşam böyle rakı içerken, Faust'u, Fransızca'dan Türkçe'ye çevirdiğini söyledi. Ben de bir yanlışlık yaptım; o zaman kendimi meşhur sanırdım. 'Ailede iki meşhur var, yeter' dedim. Amcam bunu çok sakin karşıladı... O vakitten beri Şişli Çocuk Hastanesi'nde bu amcamın heykeli durur."

Asıl "meşhur" olan Mukim Paşa. Onu daha az tanıyor Melih Cevdet Anday. "Bu amcamı ailede bana benzetirler... İçkici ve hovardaymış. Parasını çok kolay bitirirmiş." (Yanlış anlaşılmasın, bu özellikleri nedeniyle benzetildiğini söylemedi. Rastlantı olarak, bu üç cümle peş peşe geldi.) Tüm bu paşa amcaların babası Mehmet Raşit Paşa , Osmanlıda ilk Eczacı Paşası.

"Demin söylemiştim. Böyle imtiyazlı bir ailede büyüyen babam çok şımarık yetişmiş, edebiyata, gazeteciliğe heves etmiş, Edebiyat Fakültesi'nden ayrılmış... Ben çocukluğumda, orta halli, sıkıntı çeken bir ailede büyüdüm. Babam bu sıkıntıyla ilgilenmezdi. Çoook çocukluk anılarımdan biliyorum, babam, hep amcalara, babasına hakaret mektupları yazardı, bunları anneme okurdu... Ben anlamazdım, yoksulluğu normal karşılardım. Çok çocukken babamı Tanrı gibi görürdüm. Halbuki babam biz üç kardeşle hiç ilgilenmezdi. Bazen ona hâlâ kızarım." ("Kızarım" diye ben yumuşatıyorum, o "küfür ederim" dedi.) "Babamın nasıl biri olduğunu kavrayınca gerçekten yıkıldım."

Melih Cevdet Anday bana paşa amcaları, baba ailesini sayısız ayrıntılarıyla uzun uzun anlattı. Semiha Berksoy'dan öğrendiğine göre (akraba oluyorlar) soyağaçlarının Kanuni Sultan Süleyman'a dek ulaştığını söyledi. (Elbet, baba tarafından). Araya zar zor, "Ya anneniz?" sorusunu sıkıştırabildim.

"Annem Malatyalı, Kürt bir aileden gelme. Babası İstanbul'da öğretmen olduğundan burada oturuyorlar. Babamı, ailesi evlendirmek istediğinde, rahat etsin diye, yoksul bir kız arayıp, annemi bulmuşlar... Annem olmasaydı biz üç kardeş ölürdük. Sağlam çıkan annem oldu. Şımarık paşazadeye katlandı. O yoksullukta bizi o büyüttü... Annem, bedence ve ruhça çok sağlam bir kadındı. Otoriterdi. Bu haliyle babamın gelgeçliğini ve sorumsuzluğunu dengeledi, ailemizin temel direği oldu."

Melih Cevdet Anday, bana annesini anlatırken, (annesini anlatması bir iki dakika ya sürdü ya sürmedi.) Hep bekledim. "Onu ne çok sevdim, onu öyle severim" falan gibilerinden bir cümle söylemesini... Söylemedi.

● İlk, orta ve lise yılları...

İlkokul yıllarına geldik:

"Kadıköy benim cennetimdir. Bahariye, Mühürdar... Artık çocukluğumun Kadıköy'ü yok, o Kadıköy'ü göremiyorum. O zaman gerçek bir köydü. Eski Fenerbahçe Stadyumu'nun yanında iki taş bina vardı. Biri ilk, öteki ortaokul. Kadıköy Sultanisi. Orayı bitirdim.. İlkokul arkadaşlarımı tümden kardeşlerim gibi görürdüm. Okulla ev aynı şey gibiydi. Müdürümüz, Niyazi Tevfik Bey annelerimizi, babalarımızı tanırdı, bir aile gibiydik. Müdürümüz Atatürkçü. Kılığı da öyle. Bonjur ceket, reye pantolon giyerdi. Bayramlarda da silindir şapka. Atatürkçülüğe böyle başladık: Niyazi Tevfik Bey'in kılığıyla. Komikti ama güzeldi. Devrimlerden söz açıldığında, ağlardı."

Ortaokulda biraz İngilizce öğrendi. Bu arada babası, oldukça geç bir yaşta Hukuk Fakültesi'ni bitirmiş ve avukat olmuştu. Ankara'da bir iş alınca, aile, Ankara'ya göç etti. Ve Ankara Lisesi.

"Yazar, şair kendi alanında devrim yapar. Bu, toplumun devrimi demektir. Sanatı, şiiri gelişmemiş ülkelerde politikacı hiçbir şey yapamıyor."

"Şiir imge sanatıdır ama imge yakalamaktan ibaret değildir. Küçük imgelerle, iki üç mısrayla şiir yazmak doğru değildir."

Orhan ve Oktay'la tanışma

"Lisede, kimsenin dili İngilizce'ye dönmüyordu, ben tüm lise yıllarında, Kadıköy Ortaokulu'nda öğrendiğim İngilizceyle idare ettim."

Ve işte Ankara Lisesi'nde Melih Cevdet, iki arkadaşı Orhan Veli ve Oktay Rifat'la karşılaşacak, tanışacaktı. Melih Cevdet, ikisinden bir sınıf küçüktü. Tanışmaları, lisedeki kültürel etkinlikler aracılığıyla oldu.

"Lisede 'Sesimiz' diye bir dergi çıkıyordu. Dergi toplantılarında Orhan ve Oktay'la tanıştım. Şiirler yazıyorduk..."

Daha önce şiir yok muydu Melih Cevdet Anday'ın yaşamında?

"Kadıköy Ortaokulu'ndayken de şiir, öykü yazardım. Arkadaşlar, aramızda yazdıklarımızı değiş tokuş ederdik... Hayır yazdıklarımı evde okumazdım. Okumaya korkardım. Babamdan korkardım. Kendisini en büyük edebiyatçı sayıyor ya!"

Üç arkadaşa geliyoruz yeniden:

"Bir de tiyatro kulübü vardı lisede. Orhan da benim gibi tiyatroya tutkun. Oktay da gelirdi temsillere... Hiç unutmam, bir gün Raşit Rıza Tiyatrosu geldi Ankara'ya. Provalarını izlememize Raşit Rıza izin verdi. Hâlâ övünürüm, bize "Siz neler oynuyorsunuz bakalım" diye sordu. Söyledik, "Okuyun bakalım dedi..."

Ve Melih Cevdet ezberinden "Zor Nikâhı"nı okumaya başlar (Bugün de okuyabilirim" diyor). Ama o gün heyecandan, bir türlü devamını getiremiyecek ve tiradı Raşit Rıza kendi tamamlayacaktı. Hiç unutmadığı anıları arasındadır... Bir de Raşit Rıza, bu tiyatro tutkunu gençlere, figüranlık rolleri verir, onlar da bu figüranlığı, uzata, uzata, müthiş rol keserek oynarlar...

"Üç arkadaş şiirlerimizi birbirimize okurduk... Şimdi sanıyorlar ki üç kişi bir araya gelirse ekol kurulur. Hayır, kurulmaz. Garip hareketi bir tesadüftür... Ben İngiliz şairleri seviyordum. Onlar daha çok Fransız şairleri seviyorlardı. İngiliz şiir antolojilerini okuyor, onlar ne yapmış diye bakıyordum... Genç şairlere tavsiyem, bir şaire çok dikkatle bakmayı öğrensinler... Sonra biz üç arkadaş dille oynamaya başladık. O zaman ben de Fransız şairlerini okumaya başlamıştım..."

Bir an için durdu, ve sonra kocaman bir gülümsemeyle ekledi:

"Biz üç arkadaş, şiir yazarken na-

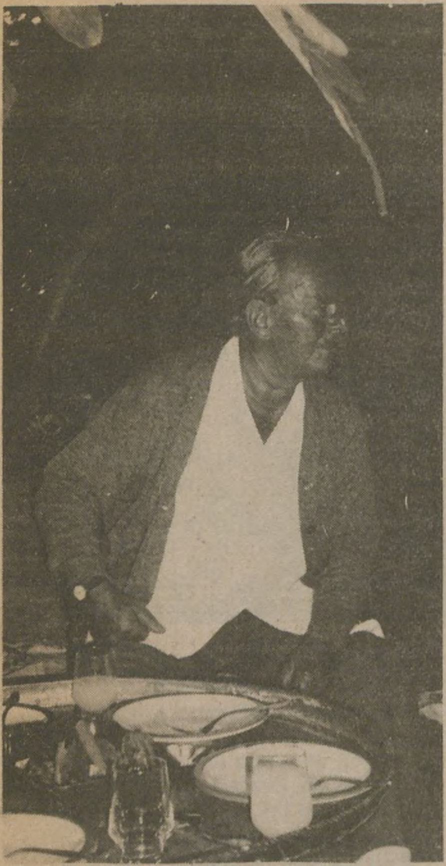

sıl şaka ediyorduk bilemezsiniz..." İnceden inceye bir nostalji mi diye bakıyorum Melih Cevdet Anday'ın yüzüne... Hayır, sanmıyorum.

O sürdürüyor, hep o keyifli gülümsemeyle:

"Hele o Birinci Osman, Birinci Orhan şiirimi okuduğumda gülmekten Orhan'ın gözlerinden yaş geldi, çok sevindi." "4×400 Engelli" adlı şiiri okuyorum. Şiirin başında "hızlanarak okunacak" diyor:

"Birinci Osman/ Birinci Orhan/ Birinci Murat/ İkinci Osman/ Üçüncü Orhan/ Dördüncü Ahmet/ Beşinci Mehmet/ Üçüncü Osman/ Altıncı Mehmet/ Dayan Mehmet/ Dördüncü Osman/ Yedinci Ahmet/ İkinci Osman/ Üçüncü Mehmet/ Mehmet birinci."

Evet çok gülmüşlerdi... Şimdi daha az gülüyor Melih Cevdet Anday:

"Dünyayı şakaya alıyorduk. Gerçekten devrimci bir şiir olduğunu sonradan anladım. Çünkü bu şiir alaydan çıkmıştı. Alay etmezseniz hiçbir şey çıkaramazsınız. Biz düpedüz alay ettik..."

Bir ara sessizlik oldu. Sessizlikte söylenen bir tümce "Orhan da, Oktay da öldü..."

"Yaşar Nabi bizden bir bildiri istemişti. Bizim şiirimiz kışkırtıcı sayı-

On Üç, On Beş Yaşında

Cemal Süreya

Sünnet olmuş karyolada yatıyor
Sevdiği kız yanındaki sandalyede
Mahzun oturur,
Elinde on iki tane artist kartı
"En takdir ettiği erkeklerden birine armağan"
olarak getirmiş. Fahiman kim?

Gramofon çıkmış Atatürk dans ediyor
Onlar da işte burda dans ediyorlar
Başka kızlarla evlerde konuşuyor. Yanında
arkadaşlar var. Kadıköy akraba gibi.

Okulda adı Sarı
"Sarı, sen de çık bakalım dışarı!"
Dışarı çıkarken düşünen çocuk
Müdür yardımcısından korkuyor,
Duygudan us çıkaran çocuk
Jimnastik yapan
Olası bir dövüş için sürekli hazırlanan
Küçük Okyanus'una (Ege, belki de) dalışlar
tasarlayan
Tanrılığı sınamak için kendine çeşit çeşit
kusur arayan...

Tül sessizliği Mühürdar'ın
Atlı arabalar yumuşak
Aralık piyano sesleri.

Taş Mektep'ten çıkmış yürüyordu
Yoğurtçu Parkı'nın ordan geçerken
Gök değişti birden
Renkler esridi ve birbirine karıştı her şey.

Kocaman ve unutulmaz bir güz ikindisi yüzlerce yıl öteye fırlattı onu. Defterler, o kız, başka kızlar, arkadaşlar, Osmanlı ailesinde şımarık baba Cevdet Bey, Ayrıntılı ana Nadide Hanım, Cingöz Recai ve Aşk-ı Memnu, Refah faciasında giden ağabey denizaltı yüzbaşısı Nejat, akraba ziyaretleri, güzel yazı, eski yazı, Ankara öncelemesi: Orhan ve Oktay...

Hepsi, bunların hepsi onunla birlikte sürüklendi.

Kuleler, bayraklar, atlar
Ve mutluluk savı
Güneşsiz düşünülemeyen çocuk
O savla
Güçlükler denizini geçebilecek mi?

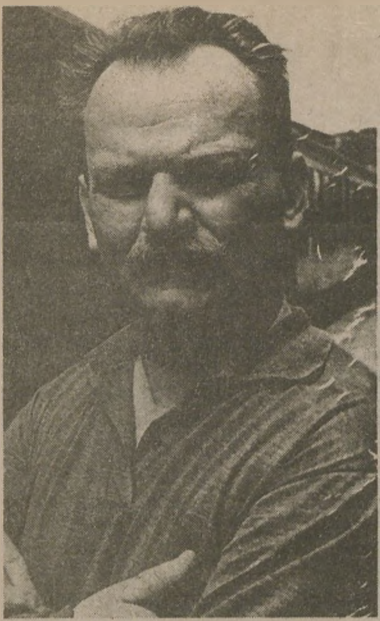

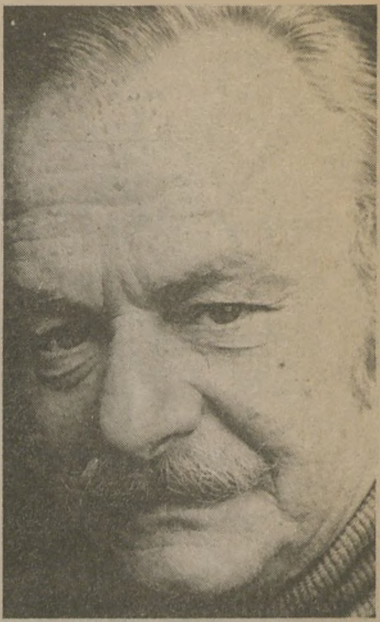

"Ölümü merak ediyorum. Hiç korkmuyorum ondan. Biraz daha âşık olmak, biraz daha şiir yazmak için, biraz daha yaşamak istiyorum."

lıyordu... İki soru sorulmuştu: Şiir anlayışınız nedir ve politik anlayışınız nedir. Birinci soruyu Orhan, ikincisini ben yanıtladım. Ben, bu bizim çıkışımızı sosyalizme bağlamak istiyordum.. Zaten Garip'in sol teması benden gelir..."

Ben hâlâ "Orhan da öldü, Oktay da öldü" tümcesine takılmışım, Melih Cevdet Anday'ı dinliyorum:

"Orhan, sabahları beni evimden almaya gelir, ben de yola çıkarım. Daha karşılaşmadan, uzaktan işaret eder, eliyle, üç ya da dört diye gösterir. Bu, bugün bizimle ilgili üç yazı ya da dört yazı çıktı demektir... Orhan'la yolda yürürken, o yüz yıl sonrasını düşünüyor. 'Bak şimdi, pencereden bakanlar, Orhan Veli'yle, Melih Cevdet yanyana yürüyor diyorlardır' derdi. Oysa o sıralar kimse bizi tanımıyor..."

"Ben Tohum şiiriyle Garip'ten ayrıldım. İki arkadaşımda da bir isyan oldu. Oktay Rifat kapıyı kırar gibi açarak 'Yapma Melih, böyle şiir yazma' dedi, 'beraber başladık, beraber devam edelim' dedi... Meğer önce o değiştirmek istermiş şiirini... Orhan Veli de 'Yapma Melih' diye tutturdu."

Üç arkadaştan ikisinin "yapma" dedikleri "Tohum" şiirini okuyorum

Dörtnala haberci ilkyazdan
Aşağdan inceden beyazdan
Dumanı tüten sıcak tohum
Dolan kara toprağa dolan
Ulaş yeryüzüne ak tohum

Hey gücüne kurban olduğum
Dağ taş dinlemezim hey aman
Göster o gül yüzünü göster
Önce yeşil yeşil bak tohum
Sonra sarı sarı gülüver

Donansın donansın daneler
Kız oğlan kız, alaca kına
Tarlalar sebil tek bedava
Ver güzelim ver yiğitim ver
Pir aşkına fakir aşkına

Anladım farkı neden sonra
Tohumdan başka şeymiş bitki
Bu küçük deli fişekteki
Ne ki? Ağaç mı allı pullu
Yoksa ayrık mı, başak mı ki?

Kim bilecek... Kapalı kutu
Ama bulut, yağmur bulutu
Gelir kararır nerdeyse
Tohum altta nefes nefese
Kulağı gök gürültüsünde.

"Sonradan Orhan Veli değiştirdi şiirini...' Rumelihisarında oturmuşum' şiiri var ya... O Garip değildir ki... Nurullah Ataç, 'Orhan'a bu şiiri yazdırdılar' dedi ama kimin yazdırdığını söylemedi. Ben söyleyeyim, Orhan'a o şiiri Sabahattin Eyüboğlu yazdırdı. Orhan'a 'bir de türkü gibi bir şey yapmaz mısın' dedi, o da yaptı..."

Kısa bir aradan sonra sürdürüyor konuşmasını Melih Cevdet Anday:

"Ben, Garip hareketinden sonra şiirin ne olduğunu düşünmeye başladım. Hâlâ düşünüyorum... Ağırdır şairlik, hâlâ bu ağırlığı taşıyorum. Dünya şiirini ve geçmiş şiiri biliyorum. Bu ikisi içinde bana düşen şeyi biliyorum. Sanıyorum bir şeyler de buluyorum..."

●Şiir, imge sanatıdır, ama..

"Şiir imge sanatıdır, ama imge yakalamaktan ibaret değildir. Kısa kısa imgelerden nefret ediyorum... Ben uzun şiirde birtakım temalar yakaladım. Temayı geliştirerek uzun şiir sürdürmek önemli. 'Kolları Bağlı Odysesus', 'Troya Önünde Atlar'ı örnek verebilirim. Övünmek gibi olmasın ama Türk şiirinde bunu eskiden beri yapan yok... İleride benim şiirim üzerine inceleme yapılacağına inanıyorum."

Melih Cevdet Anday'ın, nice güzelim dostluklar yaşadığını hep biliyoruz. Ama edebiyat tartışmalarını, edebiyat çevrelerini izleyenler onun sayısız düşmanlıklar da yaşadığını biliyor. Dostluk ve dostluğun yitirilişi, düşmanlıklar üzerine konuşmak istiyorum:

"Dostluklar demek düşmanlıklar demektir" diye başlıyor söze... "Asıl düşmanlıklar vardır yaşamda, dostluklar yoktur. Sizin bir mutluluğunuzdan, bir başarınızdan gerçekten sevinecek kimseyi bulamazsınız. Asıl olan düşmanlıklardır. Demin anlattığım, tarihte kalacak en önemli şiirimi 'Tohum'u yazdığımda iki arkadaşım da yadırgadı... Oysa hani biz beraber büyümüştük..."

Bir an için durdu ve sürdürdü: "Hem bu soruna o kadar önem vermeyin. Bir şair kendi kendine, bir yol, bir teknik bulacaktır. Sanıyor musunuz ki, bunları bulunca arkadaşları sevinecek... Hayır."

Bu, çok sert bulduğum "hayır" dan sonra Melih Cevdet nedense yeniden şiire döndü: "Küçük imgeler bulmak, iki üç mısrayla şiir yazmak doğru değildir. Bunu batı müziğinden örnek alarak da söylüyorum. Batı müziğinde bir tema bulunur, geliştirilir. Alaturkanın, alafrangadan farkı budur. Ondan alaturka geri kalmış müziktir."

"Benim yarışmam Türkiye ile değil, dünyayla' dedikten sonra, ne zamandır Melih Cevdet Anday'ın tutkunu olduğunu bildiğim T.S.Eliot'a geçiyoruz:

"Troya Önünde Atlar için İngiltere'de Nermin Menemencioğlu bir eleştiri yazdı. Orada, Eliot'la ilişkim ortaya çıkıyor... Ben, şairlerin kafadan patlatmadıklarını, eski şairlerden yararlanarak bir yere geldikleri araştırılsın, söylensin istiyorum."

"Sizin gazeteciliğe ilk girdiğiniz yıllardaydı, 'Mikado'nun Çöpleri' oyununu Kent Oyuncuları oynadı. İlk kez siz gelip benimle oyun üzerine konuştunuz. Size 'Sanatla devrim yapılmaz, sanatta devrim yapılır' dedim. Şimdi aradan zaman geçti. O zaman solcular bana karşı geldiler. Hepsinin haksız olduğu ortaya çıktı. Şunu yine söyleyeyim: Yazar, şair, kendi alanında devrim yapar. Bu ister istemez toplumun devrimi demektir... Garip, şiirde sarsıntı yaptı. Garip hareketi devrimci bir harekettir. Burjuva duygularını yıktık. Etkisi hâlâ devam ediyor."

Melih Cevdet Anday'dan bugüne gelmesini istiyorum. Bugün karşılaştığımız başlıca kütürel sorun onca ne?

"Bu soru, politikacılar, köşe yazarları için başka anlamlandırılır. Sanatçı içinse, sürekli bir düşüncedir. Ben topluma egemen olan beğeniyi yıkarsam, kendi alanımda devrim yapmış olurum. Sanatçılar bu devrimi yapmazsa siyasetçiler hiçbir şey yapamazlar... Ben bizim topluluumuzun bireyini daha ince düşünür, daha ince duyar bir duruma getirirsem yeni dünyayı anlamak için bir ufuk açılmaz mı... Sanatı, şiiri gelişmemiş ülkelerde politikacı hiçbir şey yapamıyor... Ben şiirde, tiyatroda olsun, tüm yazılarımda, hep Türk kafasını yükseltmeye, inceltmeye yöneldim..."

"Eğer tüm sanatlar siyasetçinin sözü üzerine gitseydi, o memleketler hiç ilerlemezdi. Çünkü siyasetçiler kısa zamanda iddialarından vazgeçiyorlar. Sürekli olan düşüncedir, sanattır."

Ve Melih Cevdet Anday, sanatçıyı, düşünürü yücelten örnekler veriyor tarihten: "Chopin, Polonya'yı terketmiş, Fransa'ya yerleşmişti. Ama Hitler Polonya'yı işgal ettiğinde, tüm Avrupa ayağa kalktı, Chopin'in ülkesi istila edildi diye... Mozart, Fransız ihtilaline karşı bir adamdı. Ama ben Mozart'sız yaşayamam... Hitler, askerlerine gördüğünüz her Rusu öldürün emri vermişti. Ve Stalin gibi bir adam, bunu öğrendiğinde, hangi milleti öldürmek istiyor bunlar? Puşkin, Tolstoy, Çaykovski, Dostoyevski, Çehov'un milletini mi demişti... Sanatçıların var olması, vatan savunmasıdır..."

Yine Türkiye'nin kültür sorunları üzerinde konuşurken söylenmiş bir iki tümce:

"Cumhuriyet öncesinde Avrupa'da çıkan antolojilerde tek Türk şiiri yoktur. Oysa şimdi öyle değil..."

"Ben ve iki arkadaşım, Atatürk'ün, Türk kültürünü dünya kültürünün üzerine çıkaracağız sözünü ciddiye aldık."

"Ben, toplumumuzun medeni bir toplum olmasını istiyorum."

●Şairin yaşlanması

Bu tür tümceleri sonsuza dek çoğaltabilir, geliştirebiliriz... Ama ben yarıda kesip, soruyorum:

"Melih Bey yaşlılıkla aranız nasıl?"

"Siz utanmıyor musunuz beni yaşlı görmekten! Ben kendimi hiç yaşlı hissetmedim. Sebebi şu: Yaşlanmak, özellikle şairin yaşlanması çok iyi. Genç şair çok iyi şiir yazabilir. Benim gibi yaşlanmış şairin şiirinde iş varsa, onda vardır. Asıl şimdi anlıyorum şiirin ne olduğunu. Emin olun, şimdi yazdığım şiirleri tüm insanlık anlayacak gibi bir düşünce içinde-

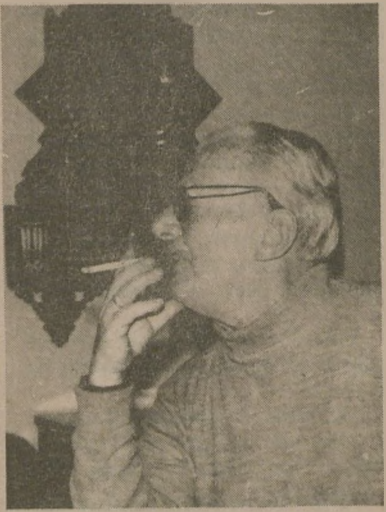

yim... Bizim dilimizle en büyük düşünceleri anlatabilir miyiz diye düşünüyorum...''

Bir an için duruyor. Sanki çok uzaklara bir yere dalıyor, ya da bana öyle geliyor:

''Tüm sanatlar gibi, şiire bakma da eğitim gerektirir. Bu eğitim mutlak gelecektir. O zaman insanlar, cahillere ve yalancılara aldanmayacaklardır.'

Geçmiş... gelecek... şimdi... o zaman... akan zaman... duran zaman... Melih Cevdet'in zaman kavramıyla ne denli ilgili olduğunu, şiirlerini okuyanlar bilirler. ''Troya Önünde Atlar'', ''Zamanın olmadığı'' temasını işler. Bir bölüm anılarını topladığı ''Akan Zaman, Duran Zaman'' kitabında da şöyle der:

''İnsanlar arasında anlaşmayı sağladığını sandığımız nesne adları, göstereni oldukları nesnelerden ayrılmışlardır gerçekte, bize onları göstermezler. Böylece dünyayı göremeden göçüp giderdik... Şiir (sanat) olmasaydı... ''Bak'' diyor şiir, ''İşte ağaç! İyi bak!'' Bakıyor ve görüyoruz ağacı, ilk kez. Şiirin bunca büyük bir işlevi de, zamanın geçmesinden duyduğumuz korkuyu yatıştırmasıdır; daha kısası, bu akışı durdurmasıdır. Böylece şiiri yazanla okuyan, bir tanıklıkta birleşirler, gösteren ile gösterilenin birliğinde ve ölüme karşı gelmekte.

Düşünüyorum da, ölenlerin zamanı gerçekten durmuştur, hiçbir değişikliğe gereksemesi yoktur. Biz akan zaman içinde onlarla karşılaşıyoruz ikide bir. Tuhaf bir şey bu; onlar biraz bizimle akıyor, biz biraz onlarla duralıyoruz. Ölüm bir söylencedir. Bu söylenceden birkaç söz bulalım.''

Aşk ve ölüm üstüne

Ya sizin ölümle ilişkiniz Melih Bey?

''Ölümü merak ediyorum. Hiç korkmuyorum ondan. Zaten yaşamayı başka bir yaşamayla karşılaştıramadığımız için de değerlendiremiyorum. Biraz daha âşık olmak, biraz daha şiir yazmak için, biraz daha yaşamak istiyorum.''

Ben demedim, o dedi... ''Biraz daha âşık olmak için'' dedi...

''Âşık olmak, insanın yaşadığını gösteren tek şey. O kadar önemli ki... Artık tek başınıza değilsiniz. İnsanca, tek başınıza değilsiniz... Aşk, doğaya karşı bir şeydir. Şair olarak ben hep doğaya karşı olmak istiyorum. Ondan boyuna aşık oluyorum...''

Bugün bu konuyu burada kestik.

Oysa birkaç yıl önce Melih Cevdet Anday'la aşk üzerine konuştuğumuzda, şöyle demişti:

''Bence bir tek anlaşma yolu var, o da kadınla erkek arasındaki aşk anlaşması. Orada söz belki de asıl değerini bulur. Söz olmaktan çıkar. Şiir gibi demek istiyorum. Ama yanlış anlaşılmasın. Şiir ile aşk arasında benzerlik bulmak değil niyetim. Ayrı şeyler bunlar. Şiirin emek işi olduğunu biliyorum. Oysa, insana verilmiş en büyük nimet emeksiz olan aşktır...''

Emeksiz aşk mı?..

''Kuşkusuz çalışa çabalaya aşk kurmanın da var olduğunu bilmiyor değilim. Ama, inanın buna değmez. Aşk, nefes almak gibi olunca güzeldir.''

Aşka emek vermeyince, yok olmaya mahkûm değil midir?

''Sizin dediğiniz emek, bir üretim, bir meta yaratma anlamında değildir sanırım. Ancak, bağlanmanın insansal özüdür. Bu ise direnmeyi gerektirir. Bir bakıma insan ne yarattıysa direnmekten yarattı. Aşkın yalnız insana özgü olması da bundandır. İçgüdü olan aşkı aşmadan aşka varılmaz. Dahasını isterseniz yalnızlığı aşmanın en güvenceli yollarıdır aşk.''

Melih Cevdet Anday'ın, kavgacı bir insan olduğu zaman zaman söylenir. Ama benim hiç kuşkum yok ki, hep bilinmeyenin peşinde koşan, bilinmeyenlere egemen olmak tutkusunu içinde büyüten Melih Cevdet Anday'ın en büyük kavgası kendisiyle.

Bundan beş altı yıl önce sormuştum, kendi kendinize hesaplaşmalarınız çok mu diye... Şöyle yanıtlamıştı:

''Hem de dakika atlamadan. Bir arkadaşım bana, böyle nasıl yaşadığımı sordu. Demek ki kendine soru sormadan yaşamayı daha doğal buluyorlar. Doğal olmasına doğaldır da, insanca değildir. Çünkü insan doğa artı sorudur.''

Şimdi soruyorum: Başkalarıyla olduğu gibi, kendinizle de çok kavga ediyor musunuz?

''Hep kavgadayım. Kavgacı bir adamım. Genellikle kavga ederim. Edemediklerimle, etmediğim kavgaları, kendi kendime ediyorum... Çok dayak yiyecek adam vardı. Ben bir takımını dövdüm, bir takımını dövemedim. Bütün sıkıntım bundan, dövülecek olup da dövemediklerimden.''

Sevgili Melih Cevdet Anday, ''dövemediğiniz'', tüm ''dayaklık''lar için bence hiç sıkmayın canınızı. Siz zaten şiirlerinizle, yazdıklarınızla, düşüncelerinizle onları dövmekten beter ediyorsunuz... Hem biliyorsunuz, bu dünya Sultan Süleyman'a bile kalmamış! ■

Kişisel Arşivlerde İstanbul Belleği
Taha Toros Arşivi